

A BOKOR KÍVÜLRŐL, BELÜLRŐL: MÚLT, JELEN JÖVŐ

I. MI A BOKOR?

1.1 A Bokor látásom szerint

E részben nem azt mondanám el, hogy mi volt idáig a Bokor, mi a mostani pillanatban, s mi lesz, vagy minek szeretném a jövőben. „Sub specie aeternitatis”, vagy magyarul szólván: Isten általam kinyomozhatónak vélt szándékai szerint kísérlek meg válaszolni a nagybetűs címben – *Mi a Bokor?*– feltett kérdésre.

1.1.1. Közösség

Mindenekelőtt állítok róla négy kifejezést: közösség, intézmény, szervezet, rend. Meghatározom ezeket a kifejezéseket. „Közösségről beszélek, ha a hat dinamikus alkotóelem (cél, törvény, funkció, szerepkör, szankció ill. szanktifikáció, köztulajdon – vö.: A jézusi célkitűzés szociológiai elemei – A második hullám Bp. 1990 36. o.) elsejére, a célkitűzésre gondolok. Intézményről beszélek, ha mind a hat dinamikus alkotóelemre tekintek. Szervezetről beszélek, ha a funkciók egymásra épülő szintjeit tartom szem előtt. Rendről beszélek, amikor az intézményben, szervezetben kibontakozó közösségnek azokra a törvényeire, illemszabályaira gondolok, amelyek egy közösség életét sajátossá formálják. (Egyházrend – Erénye az engedelmesség? Luzern 1989 15. o.)

1.1.2. Egyház

Ezek után fel kell tennem a kérdést: Egyház-e a Bokor? E kérdés megválaszolásához meg kell mondanom, mit értek egyházon. Olyan közösséget, amely a jézusi célkitűzést hordozza, s a „jézusinak „megfelelően bontja ki a közösség életmegnyilvánulásának már említett további öt dinamikus létkategóriáját is. Ezek után már csak a közösséget kell meghatároznom, hogy a félreértéseknek és a félrehallásoknak lehetőleg elejét vegyük. Szemben a sokasággal, amely nem együttélés csak együttlevés (pl. buszra várók, és szemben az osztállyal, pl. Trabant tulajdonosok), amely sem együttélés, sem együttlevés, hanem csak bizonyos közös vonásokat hordozó személyek összessége – a közösség a közösséget alkotó személyek céltól irányított és tartós, azaz a megszűnés nélküli együttműködése. Az adott meghatározások alapján a Bokor minden egyes közössége, s ezen közösségek „Bokornak,, nevezett összessége is egyháznak mondandó.

1.1.3. Felekezet

A következő kérdés, amire ezek után válaszolnom kell: Felekezete a Bokor? Megint meghatározásra van szükségünk: Mi a felekezet? A felekezetet a jézusi célkitűzést szolgálni kívánó olyan közösség alkotja, amely elhatárolja magát egyéb közösségektől, amelyek szintén a jézusi célkitűzést kívánják szolgálni. Mivel a Bokor csak eszmecegerére hajlandó, azaz csupán nézetektől határolja el magát, de sohasem az ezen nézeteket hordozó személyektől s azok közösségétől, ezért a Bokor nem felekezet.

A következő kérdés: Része-e a Bokor valamelyik felekezetnek? A Bokor egésze aligha. Csak abban az esetben lehetne a Bokor egésze valamelyik felekezetnek a része, részegysége, ha a Bokor minden egyes tagja egy és ugyanazon felekezethez tartoznák.

Mivel azonban a Bokor közösségeibe különböző felekezetekhez tartozó személyek élnek, nem mondhatjuk hogy a Bokor része, részegysége egy adott felekezetnek. Ha mégis „Bokor Katolikus Bázisközösség” néven ismernek bennünket, ez a megnevezési pontatlanság abból magyarázódik, hogy a katolikus felekezethez tartozó személyek hívták életre a Bokrot, s a Bokor tagjainak többsége ma is a katolikus felekezet tagjának tudja magát. A Bokor még abban az esetben sem felekezet, ha a Bokor tagjai között vannak olyanok, akik egyetlen felekezethez tartozónak sem érzik magukat, és vallási hovatartozásukat illetően a Bokron kívül nem tudnak egyebet mondani. Azért nem felekezet a Bokor ebben az esetben sem, mert nem ambicionáljuk, hogy a tagok kizárólag a Bokorhoz tartozzanak, és ezenfelül ne legyenek tagjai egyetlen vallási felekezetnek sem.

Többet is kell mondanunk. A bokor ambicionálja – bár nem presszionálja –, hogy a Bokor tagjai lehetőleg tartozzanak valamelyik felekezethez. Miért? A válasz egyszerű. Ha nem így járna el a Bokor, Isten sem menthetné meg attól, hogy felekezetté váljék. Miért lenne ez olyan nagy baj? A felekezet, az valami rossz? Hát igen, rossz. Miért? Mert elhatárolódásból született, s az elhatárolódás bárkitől, akárkitől is – rossz. Miért rossz? Mert a szeretet nem ismer elhatárolódást. A felekezet rendre válás eredménye, és minden válás a szeretet csődje. Akkor is, ha nem váltam el, csak kilöktek. A kilökő szívében biztosan megfoghatkozott a szeretet, s nagy a valószínűsége annak, hogy a kilökötteknek, azaz az új és más felekezetté „kényszerítetteknek” is meg fog foghatkozni a szívében a szeretet a kilökök és az azok leszármazottai iránt.

1.1.4. Közös nevező

Gondolom, a fentebbiekből eléggé nyilvánvaló, hogy a Bokor olyan közösség, amely szívesen lát bármely felekezethez tartozó személyeket, akik azonosulni akarnak a jézusi célkitűzéssel. Ezt tovább tágítva: szívesen lát bármely valláshoz (mohamedán, zsidó, egyéb) tartozó vagy akár egyetlen valláshoz sem tartozó, s magát akár agnóosztikusnak, vagy ateistának valló személyt is, ha az azonosulni tud a jézusi célkitűzéssel. A Bokor tehát olyan közösség, melynek tagjai akármit is írhatnak a lételméleti megállapításokat tevő „számlálóba”. A Bokor olyan közösség, melynek tagjai elviselik, hogy Bokortársaik különböző válaszokat adnak a Mi az, ami van? Kérdésére. Közössé és közösséggé a Bokor tagjait az teszi, hogy vállalják a jézusi célkitűzést közös nevezőjüknek, amely célkitűzés bele van írva a z emberi természetbe, s amely a Mi az, ami kell? Kérdésére válaszol. E közös nevező tartalmát sokféleképpen fogalmazhatjuk. Jézust idézve így: „Amit szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” /Mt. 7,12/. Korszerűbb megfogalmazásban: Akarjatok kivétel nélkül minden embert odaültetni az élet asztalához.

1.1.5. Jézus bokrot alapított?

Az emberiség eddig vallásokba, felekezetekbe szerveződött, esetleg szabadkőműves páholyokba, ateista pártokba. Közös vonásuk e szerveződéseknek, hogy mindegyikük közös számlálóra és közös nevezőre törekedett. Van-e történelmi előzménye, példája annak a bokorizmusnak, amely szabadon kívánja hagyni, hogy ki mit gondol a lét kérdéseire adható, de ugyanakkor egyértelműen nehezen igazolható válaszairól, s kizárólag az emberi lelkiismeret től egyértelműen etikusnak igazolt és fent megfogalmazott válaszrendszerében kíván egyöntetűséget, közös Krédót? Úgy tetszik, hogy van. Jézus elismerőleg szólt a maga vallási közösségéhez nem tartozó kananita asszonyról, a szír Námánról, a szareptai özvegyről, Jónás próféta ninivei embereiről, Dél királynőjéről, a kafarnaumi pogány századosról, akiknek kilátásba helyezete, hogy Isten is elismeri őket. Úgy tetszik tehát, hogy van történelmi előzményünk, mert Jézus nem kívánt sem új vallást, sem új zsidó

felekezetet létrehozni (B. Gy.: Egyetlen Szövetség? Kar. Aj. 1988/6 – 154. kötet: A „szövetség” Jézus ajkán 1819 o.). A tényállást talán így lehetne a legegyszerűbben kifejezni: Jézus nem egyházat hozott létre, hanem csak bokrot – a „bokor” pedig jelenti mindazt, amit a fentebbiekben előadtunk róla. Másképpen kifejezve ugyanezt: Jézus megőrizte a maga Templomhoz és Zsinagógához tartozását, mert a Törvényt nem eltörölni, hanem beteljesíteni jött. E beteljesítés céljából a maga Tizenkettőjével „bokrot” hozott létre, melyet kahalnak, Jahve szolgálatába állított közösségnek, magyarul: egyháznak nevezett, s amellyel nem kívánt létrehozni sem új vallást a maga zsidó vallásának lecserélésére, sem új felekezetet a maga zsidó vallásán belül.

1.2. A Bokor – ahogyan rajta kívüliek látják

A Bokron kívüliek – egyáltalán is, a Bokor megítélése tekintetében is – nyilvánvalóan sokfélék. Az agnosztikusok és ateisták rokonszenveznek velük, mert a vallásosok etikailag általában leminősítik őket, a Bokor pedig feltételezi, hogy az ember etikusnak minősülhet, akárminő „számlálót” valljon is. A hatalomgyakorlók, ill. hatalomgyakorlásra törekvők bizonyos fokú tartózkodást mutatnak a Bokorral szemben, ami érthető a Bokornak az erőnemalkalmazásra vonatkozó radikális tanításai folytán. Ami a vallásokhoz tartozó embereket illeti, a nem keresztények még aligha vettek tudomást a Bokorról. A keresztények közül is inkább csak a nyugatiak észlelték eddig a Bokor létét, a keleti egyházhoz tartozók aligha. A nyugatiak részint protestánsok, részint katolikusok. Ami a protestánsokat illeti, az ökumenikus alapállásúak örömmel üdvözlnek a Bokor Biblián alapulónak megélt tanítását, főleg annak következtében, hogy tapasztalják közünkben a prozelitizmus teljes hiányát: nem akarjuk a körükbe tartozókat a katolikus egyházba csalogatni. Kifejezett rokonszenvre találtunk a hutteriek és kvékerek körében, akik úgy tekintenek bennünkre, mint akik hozzájuk hasonlóan felfedeztük a történelmi kereszténység Jézust elárulásával szemben az evangéliumok, a Hegyibeszéd Jézusát.

Ami a katolikusokat illeti, rokonszenveznek velünk – egyfajta nagybárá asztalalatti kéznyújtás formájában – a kevésbé hierarchiafüggő katolikusok, s elzárkóznak a hierarchiafüggők. Ami a klérus tagjait illeti, azok – személyi szimpátiájuktól függetlenül – tartják magukat az egyházfegyelemhez: elzárkóznak az együttműködés elől még akkor is, ha titokban nekünk szorítanak.

Külön kategóriának gondolom azokat a katolikusokat, akik Bokorhoz tartozó papok plébániájához tartoznak. Amíg az egyházmegyei hatóság meg nem magyarázza nekik, hogy valami baj van papjuk katolicitásával, őszintén ragaszkodnak hozzá – nyilvánvalóan a pap által nyújtottak értékelésének függvénye szerint alakuló intenzitással. Ha megkapják az említett magyarázatot, képesek 180 fokra fordulni is; vö. Bandi bácsi korábbi péceli presztízsével s később az egyházközség területén működéstől eltiltással, s ennek – a péceli képviselőtestület részéről történő megszavazásával. Lipien Misi ill. Kocsi Gyuri négy egyházközségének népe viszont – egyelőre úgy látszik – kitart papja mellett a püspök ellenében is. Ha ez a magatartásuk időtállóan bizonyulna, akkor elindulna egy folyamat felekezetükön belül: a katolikusok nem hierarchiafüggő viselkedése, amely minőségileg több és más lenne, mint az eddig tapasztaltak, melyek csak a teljes vagy nem teljes függőséget mutatják.

1.3. A Bokor – ahogy saját magát látja

Mélyen megosztott a kép. Első csoport: Nem érdekli őt, miként vélekedik rólunk a hierarchia és a hierarchiafüggő katolikus nép. „Döglött lónak” tekinti a hierarchiafüggő egyházat. Nem törődik azzal, hogy minő strukturális következményei lesznek e

szemléletének. Pl. hogy felekezetté alakulunk – függetlenül attól, hogy jelen pillanatban van-e ilyesmi szándékában e csoportnak vagy sincs. Lélekben már felekezetétől valamelyest elszakadtnak kell gondolnom e csoportot, bár a templomba nem járson, adót nem fizetésen túl semmi látványos egyéb magatartás nem tapasztalható részükről. Mindazonáltal csak valamelyest gondolhatom lélekben elszakadtnak őket, mert készségesen tevékenykednek olyan katolikus társaságokban, amelyek a hierarchia és hierarchiafüggő erők nyomatékos kívánsága ellenére is szívesen látják a Bokorhoz tartozók közreműködését soraikban. E csoportban tartozik többek azaz ifjú pár is, amely Bokorhoz tartozó pap igénybevételével katolikus szertartás szerint kíván házasságot kötni, de nem látja értelmét a plébániai anyakönyvezésnek, s nem izgatja őket, hogy a születendő gyermekek katolikus egyházzal „törvénytelennek” minősülnek majd a szülők ezen magatartásának következtében.

Második csoport: Elfelé menőben van. Lelkigyakorlatra nem megy, csoportba még jár, vagy bejelenti, hogy táplálkozó csoportba járása egyelőre szünetel, inkább az általa vezetett csoportot tartja meg. Hallatlanul aktív tőlünk magukat elhatároló papok egyházközségi munkájának segítésében. Bokron belüli baráti, lelkivezetői szálakat megszakít. Csoportközi tevékenységektől távol tartja magát. Bokron belüli munkába nem segít bele. Bokorrendezvényeken nem látható. Nincs lelke bejelenti távozását az évtizedes közös élmények, kapcsolatok, barátságok következtében, de tudatosan szakítgatja a szálakat. Képtelen (még?) csúnyát mondani rólunk, de egyértelmű, hogy végleges leszakadása csak idő kérdése. Harmadik csoport: Egész szívével ragaszkodik katolikus felekezetéhez, készséges áldozatos egyházközségi munkára, de a Bokortartalmakhoz ragaszkodása következtében újból és újból érzi, hogy ott nem kívánatos személy. Előbb-utóbb minden jószándéka ellenére is megszakadnak aktív jellegű kapcsolatai katolikus felekezetével. Jár vasárnaponként templomba és fizeti az egyházi adót. Alighanem ez a legnépesebb csoport. E csoportban vannak olyanok, akik ezt nagyon nehezen viselik, lebénulnak, passzívakká válnak. Többségük viszont elfogadja ezt a helyzetet olyanként, amin nem tud változtatni, és keresi, hogy mi mindent lehetne tennie ily szituációban is.

II. MÚLT, JELEN, JÖVŐ

2.1. *A Bokor múltja*

2.1.1. 1945-1948

Három és fél esztendő, mely Kolakovics debreceni látogatásától a katolikus iskolák államosításáig terjed. Vasárnap délelőtti találkozók a debreceni piarista gimnázium egyik osztálytermében, ahol általam felvetett teológiai és magyarságtudományi témákról beszélgetnek 1518 esztendő lányok és fiúk, egyetlen csoportban akárhányan, kb. húszan.

2.1.2. 1948-1952

Négy esztendő. 1948 nyarán megalakulnak az első csoportok, s elkezdődnek az illegális lelki- gyakorlatok. A csoportok alapvető foglalkozási anyaga: a szentírás. Elindul az illegális broszúragyártás folyamata is. Már 1949ben eljut a munka lelkigyakorlatok tartásának formájában Budapestre, Szegedre, Pécsre, Miskolcra, Győrbe. 1950 nyarától támogatja a munkát az Actio Catholica püspöke is, Endrey Mihály. Együtt dolgozik velünk a KIOE /munkásfiatalok/, a OL /munkásleányok/, a KALÁSZ /parasztlányok és fiatalasszonyok/. Budapesten papi csoport is alakul. A központi szemináriumban is

tarthatok előadást a munkáról, Miskolcon papoknak lelkigyakorlatot, rendtársaimnak pedig három napos bemutatót munkánkról Sík Sándor provinciális elnökletével. A Grószper után Endrey visszahúzódik tőlünk. 1952 elején a győri aulában megfogalmazódik: nyilvánvaló, hogy csak azért nem állok le a munkával, mert beszervezett az ÁVO, s az a feladatom, hogy minél többeket lebuktassak. 1952 nyarán már csak egyetlen lelkigyakorlatot tudok tartani: vagy húszan jönnek rá össze az ország minden részéből Debrecenbe. 1952 aug. 28-án letartóztatják a munka országos vezetőit.

2.1.3. 1952-1967

A letartóztatást követően az általam ismert közösségek munkája rövidesen elhal. Távolabbi filiációkban folyhatik az élet, amelyek úgy érzik, hogy ők láthatatlanok maradtak, mert a börtönben felkeresnek a nyomozók, információkat szerzés céljából ("Az elvetett mag kizöldült" – mondják, én meg boldog vagyok), melyekkel nem tudok szolgálni. 1956 elején 60 személyt tartóztatnak le, akiket java részt nem is ismerek, de ezek nem a Regnum kisközösségi munkájából valók. A forradalom alatt szabadulok. A letartóztatásba nem került volt csoporttagok elmondják, hogy képtelenek csoportot összehozni: egyegy személlyel tudnak beszélgetni, egyegy fiatalat „hitoktatnak”. Ennek hatására, amikor visszakerülök a börtönbe, elhatározom, hogy én is csak egyes személyekkel, házaspárokkal foglalkozom majd, ha szabadulok, s ha írok is majd valamit, nem teszek indigót az írógépbe. Szabadulásom után közel négy évig csak barátkozom azokkal, akik nem félnek tőlem. Olvasok, de nem írok semmit. Az 1964. évi részleges megegyezés a Vatikán és a pártállam között – változást hoz életembe. Elhatározom, hogy újból megvizsgálom, mit tanít Jézus, mint a negyvenes évek végén tettem. 1964 ősze és 1966 ősze közt folynak az előmunkálatok, melyek mellett lefordítom a Lumen Gentium-ot és a Gaudium et Spes-t. 1966 őszen kezdem gépelni a KIO-t, 1968 őszi készülök el vele. Az újra meglátottak hatására 1968 őszen Jenővel, Ildivel, Zsuzsával (Fiatalok I) kéthetenként találkozunk négyesben.

2.1.4. 1967-1979

1968-ban megalakul az Öregek I, a Papok I, majd az Öregek II csoportja. 1970ben – 18 esztendő szünet után – újra tarthatok három illegális lelkigyakorlatot. Az 1969. és 1970. év Karaj-előzményei után 1971-ben megjelenik a Karácsonyi Ajándék első kötete. (A kötetek száma évről-évre emelkedik, 1984-ben eljutunk a 100. kötethez.) 1972-ben 19 fővel létrejön az első csoportvezetői lelkigyakorlat. 1973-ban már annyi a lelkigyakorlat tartására a felkérés – kispapoknak is tartok lelkigyakorlatot –, hogy Lilla és Öcsi megtartják a Bokor első lelkigyakorlatát, melyet nem pap szolgált. 1974-ben megalakul a KV (két pap – Barna és én/, két öreg /Andi és Jóska/, két fiatal /Ildi és Náci). 1976-ban Lékai bíborossá lesz, s megmagyarázza nekünk, hogy amit akarunk, az túl jó, s nem lesz rá lehetőségünk. Ekkor már együtt dolgozunk a Regnummal. Két ízben is tartom lelkigyakorlatukat (csak a vezetők lelkigyakorlatoznak, akik vezetik a taborokat). Lékai ki akar hivatni Rendem által az országból, de Albert provinciális nem hajlandó közvetíteni ezt az igényét a piarista generalíciához. Rómában járva Lékai eretnekhíremet költi, a Budapestre látogató piarista generalis pedig magával viszi a KIO, a Merre Menjek? és a Lelkipásztori Marketing gépelt köteteit, átadja azokat Pogginak, Poggi pedig a Klérus Kongregációnak, amely nem talál kifogásolnivalót ez írásokban. Lelki gyakorlatainkat megpróbálják az aulák kiküldöttei (helynök, irodaigazgató) szétugrasztani. 1978-ban püspökkari körlevél állapítja meg a Lelkipásztori Marketing c. írásomból, hogy az megpróbálja a híveket leszakítani a püspökeikről.

2.1.5. 1979-1989

1979 őszén Merza Jóska visszaadja katonakönyvét, s őt követően kb. 25 testvérünk kerül börtönbe a katonáskodás megtagadása miatt. A Bokor második hősi korszaka ez, mely tíz évet foglal magában. Eredményeként alighanem senki sem katonáskodik már a Bokor tajgai közül. A „felbujtókat” a Helsinki Paktum aláírása következtében a pártállam nem tudja bebörtönözni, s ezért a hierarchia (a hazai és a vatikáni) siet segítségére. Felfüggesztések, nyilvános működés megvonása, kényszer- nyugdíjazások és áthelyezések korszaka következik 1979 és 1982 között. Felzárkózik hazai püspökeink magatartásához a vatikáni hierarchia: 1983ban Casaroli (Engedelmeskedjünk püspökeinknek!), 1987ben Ratzinger /tanításom „téves, veszélyes és félreérthető”! – hivatkozva természetesen rendre arra, hogy amit tesznek, az mind a „szentatya jóváhagyásával” történik.

A KV által megtestesített Bokorközpont ügyintézői terheinek csökkentése érdekében 1980-ban a Bokor hat ágra tagozódik, melyek száma aztán évről-évre növekedik. Az 1971ben megindult Karácsonyi Ajándék évi kötetszáma 1983-ban eléri a 14 kötetre rúgó csúcst. A csoportvezetők száma is száz fölé emelkedik. De megjelennek a bomlás tünetek is: több régi paptestvérünk kiválik a Bokorból, s 1989-ben az egyik águnk bejelenti, hogy nem óhajtja képviseltetni magát a KV-ban.

2.2. *A Bokor jelene*

A rendszerváltozás óta számítom a jelent. Pozitívumai: Könyvkiadás, Érted vagyok, Tájéék, publikálási lehetőség a profán médiákban, a két konferencia, a külföldi katolikus mozgalmakba bekapcsolódás, a hutteriek bennünket felfedezése. Negatívuma: nagyon sok testvérünk megtorpanása, ami abban nyilvánul meg, hogy reménytelenné lesz a tanítványgyűjtésben. E tömény sikertelenségek következményének gondolom, hogy egyre többen válnak érdektelenné a Bokor-kocsi összetartásának feladataival szemben (Kit és mit képviseljek, ha szétment a csoportom, ha reményem sincs új halak kihalászására?) sikeresebbek pedig úgy gondolják, hogy őket ne adminisztrálja semmiféle „központ”.

Sikertelenségeink további következményének gondolom, hogy emberhalászás helyett inkább új számlálók konstruálására specializáljuk magunkat, amelyek a történelem bizonyosága szerint – a szeretet egyesítő hatása helyett – mindig szembeállították egymással az embereket. Feszültségek támadnak a Bokorban is az új számlálókat konstruálók és az ezekben az új számlálóknak hinni nem hajlandó Bokortagok között, ami tovább mélyíti a sikertelenségből fakadó alapválságokat.

Nyilvánvalóvá lett, hogy a Vatikán nem akarja a Bokor egyházon belüli helyzetét rendezni. Reménykedik halálomban s a Bokor elhalásában. Komámasszony hol az ollót játszik velünk. Seregély: a Bulányi-ügy a Vatikánra tartozik. Ratzinger: „De hát kedves Atya, nem én ítélem el Önt!” Woytila: Püspökeink mutassanak megbocsátási készséget irántunk, ha megváltoztatjuk nézeteinket. Melyeket? Nem mondják meg. A hazai püspökök nem válaszoltak arra a levelemre, amelyben kifejttem, hogy a nekem tulajdonított nézeteket nem képviselem, Ratzinger egyetlen tétele visszavonását sem kívánta, s utolsó szava az volt, hogy úgy írjam alá még egyszer 12 pontos zsinati antológiáját, hogy ne tegyem hozzá én is a magam zsinati idézetét a lelkiismeret tárgyában. Ahogy a Vatikán nem volt hajlandó pardont mondani a Hitlerrel szótértése miatt, ugyanúgy nem hajlandó pardont mondani a magyarországi pártállammal szótértése miatt. Maradunk tehát – az engedetlenek. (Vegyük ezt tudomásul? Kitartóan bombázva őket folyamatosan harcoljunk álláspontjuk megváltoztatásáért?)

2.3. *A Bokor jövője*

A fentiekben félszázadot tekintettem át. Februárban lesz ötven éve, hogy Kolakovics bekukkantott Debrecenbe. Lesz-e következő félszázadunk? Próbáljuk meg előbb megállapítani, mi ért volt egyáltalán első félszázadunk. Hátha olyan tanulságokat tudunk levonni belőle, amelyek megsúgják nekünk, mi a titka annak, hogy legyen második félszázadunk is.

2.3.1. *Az elmúlt félszázad „titka”*

Első titok: Eszmei választ adtunk egy bizonyos szempontból az akkor és helyben történelmileg potensnek bizonyuló világnézetnek, a marxizmusnak: Csak a népet akarjátok átölelni, s rakásra gyártjátok ellenségeit, akiket el akartok pusztítani. Ezzel szemben Jézus senkit ki nem zárva mindenkit hív és kész mindenkit magához ölelni... s nem fagy el türelme várni a bűnös megtérésére. Mindezt nem páholyból teszi, melyben könnyű várni, hanem fizetés nélküli vándortanítóként szolgálva, akinek nincs fejt hova lehajtania, s aki azonosítja magát minden éhezővel, szomjazóval, ruhátlanokkal, betegekkel és börtönben sínylődőkkel, azaz a nem kiváltságosokkal s ugyanakkor jajt kiált a kiváltságosok világára, természetesen anélkül, hogy ezt a jajt hadsereggel akarná nyomatékostani.

Kopernikuszi fordulatot végeztünk ezzel. Egyfelől felszámoltuk a nagykonstantini korszak egyik nagy hazugságát: az egyháznak csak az emberek lelki dolgaival kell törődnie, mert a történelem Isten akaratából csak siralomvölgy, de nem az Isten országa, nem a szeretet társadalma megvalósulásának a színtere. A felvilágosodás egyházon kívüli gondolkodóinak kellett felemelnie Jézus zászlaját, s reményt önteni a megalázottak szívébe. Válaszunkkal megszüntettük a szakadékot a vallási felelőtlenség és a pofán felelőség között. Isten nevében magunkara vettük a felelőséget, amikor az istenneketség kritériumává tettük jóléti társadalomban élő magunk számára a tisztességes szegénységet és az éhezők, a harmadik világ megsegítését. Síkra szálltunk – ha még oly szerény eszközökkel is – az egyenlőségért, az új arisztokráciát és új kiváltságoltakat fejlesztő létező szocializmusnak a társadalmában.

Második titok: A kisközösségekben lehetőséget adtunk a társadalomnak, hogy – kockázattal bár – őszinte szót mondhasson és hallhasson. Síkra szálltunk a csak az életünkkel együtt elvehető, a legalapvetőbb szabadságért, a gondolat és vélemény kinyilvánítás szabadságért.

Harmadik titok: Az ötvenes években is, a nyolcvanas években is vállaltuk a fenti két titok szolgálatában a börtönt. Síkra szállva ezzel a minden erőszakról lemondó testvériségért.

Összefoglaló titok: Megtettük, ami egyáltalában elvárható és megtehető volt – a szavunkkal is, életünkkel is közös nevezőre hozva a Hegyibeszédet és a felvilágosodás eszményeit.

2.3.2. *A megmaradás „titka”*

Tudunk-e a társadalomból embereket behalászni a közösségeinkbe, tudunk-e a behalásztakból jézusi emberhalászokat nevelni, akik új és új közösségekbe halásznak új emberhalakat? E kérdésekre adott válaszunkon fordul, hogy lesz-e második ötven esztendőnk. Mi a „titka” annak, hogy az előttünk levő esztendők, az életünk a fenti kérdésekre igennel válaszoljanak?

Előbb elmondom, hogy min nem fordul a siker. Bár az egyházközség a talán legkívánatosabb halastó, amelyből halászhatunk, az ezekhez a halastavakhoz jutás nem biztosítja a sikert, mert ha „bokorba” kezdünk halászni, az egyházi hatóság – az államhatalom parancsára vagy anélkül – kiveszi kezünkől ezt a halastavat. Ha nem bocsát is el – felfüggesztéssel vagy más formában az egyházi szolgálatból –, oly körülmények közé juttat, amelyekben tapasztalataink szerint hatástalanoknak bizonyulunk. Ma is van még a Bokornak kb. 25 hivatalosan működő papja, s összeszámolhatjuk, hányuknak sikerült tíz vagy ötven évi működés után akárcsak egyetlen csoportvezetőt, emberhalászt kinevelnie annak ellenére, hogy mindegyikükről bizvást feltételezhetjük, hogy e kinevelés ambíciójuk kitüntetett tárgyát képezi. Jézus sikere sem a templomi és zsinagógai hatóságok támogatásán fordult.

Azt talán mondanom sem kell, hogy mondanivalóink méregfogának kihúzása csak névleges továbbélést biztosítatni a Bokornak, mert engedés a 48ból, a sokat emlegetett „kompromisszumkészség” – amely Istennek hála jelenleg is hiányzik belőlünk – a „bokorizmus”, azaz a tanulmányom első felében megrajzolt bokorgondolat, halálát jelentené. Addig „élünk”, amíg az elmúlt ötven esztendő élettitkai továbbra is egyértelműen meghatároznak minket.

Ezen élettitkok nélkül nincs továbbélés, de az elmúlt 50 esztendő egyszerű lemásolni akarásából sincs. Ha a korábban megkezdetteknek pusztá folytatása elegendő volna a továbbéléshez, fel sem merülne a hogyan tovább? kérdése.

Az elmúlt 50 esztendő „összefoglaló titkához” térek vissza: megtettük, ami megtehető volt. Ugyanez a titka az előttünk levő 50 esztendőnek is. Ha kérdéses, hogy lesz-e következő 50 esztendőnk is, csak akkor kérdéses, ha nem tesszük meg azt, ami ma megtehető. Ma is megtehető, hogy közösségbe járunk. Ma is megtehető, hogy harcoljunk az erőnemalkalmazás további társadalmi érvényesüléséért (a hadkötelezettség eltörlése, országunk semlegessége). Ma is megtehető, hogy támogassuk a hazai szegényeket, az utódállamokban élő magyarokat vagy nem magyarokat s fő leg a harmadik világ éhezőit – bár egyre többen vallják meg közülünk, hogy a piacgazdálkodás reánk virradása óta náluk üresen marad az éhezők borítéka. Nem ítélünk erről, van mindenkinek lelkiismerete, s Máté 25. fejezetéből jól tudjuk mindnyájan, min fordul, hogy jobbra vagy balra állítódunk.

Van valami viszont, ami az elmúlt 50 esztendő alatt nem volt megtehető, de ma megtehető. Mi ez? Meg van írva az Apostolok Cselekedeteiben: ”Senki nem mondott vagyonából semmit sem a magáénak, hanem mindenük közös volt... Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat, az eladott javak árát pedig elhozták, és letették az apostolok lábai elé, azután szétosztották mindenkinek úgy, ahogyan szüksége volt rá”/4,32.3435/.

A Szovjetunió összeomlásával 150 esztendőt butult vissza az emberiség. A „szemesnek áll a világ” (magántulaj don, kapitalizmus) törvénye alapján nem lehet megetetni az éhezőket, az élet asztalához nem lehet odaültetni azokat, akinek pedig maga a Teremtő adta oda használatra Bolygónkat. Az említett törvény alapján csak az lehetséges, hogy a mondott szemesek vég nélküli és kilátástalan – vagy nagyon is biztos végkilátású – háborúban igyekeznek biztosítani szemességük által megszerzett kiváltságait.

Hans Meier bizonyosságot tett nekem Óbudavárott is, Deer Springben is, hogy a „szociális” kérdésnek nincs más megoldása, mint az önként vállalt köztulajdon. Isten a Földet alkalmassá tette arra, hogy megéljünk rajta. Akik vállalják az „életközösséget”,

biztosítani tudják azt, ami az élet, az emberhez méltó és az Isten szándéka szerinti élet fenntartásához szükséges. Akik vállalják, képesek lesznek befogadni minden jelentkezőt, s nekik lakást, ruhát, enni s innivalót, orvosi ellátást, szakmát tanulhatást biztosítani.

Ez az, ami számunkra ma megtehető. Ha ezt nem tesszük meg, Isten nem használhat bennünket. Az ő tolmácsának több a dolga mint közvetíteni az üzenetet, meg is kell valósítania azt. Az *ergon theou* vár reánk. Ha kell citátum is, citálok: "Az én eledelem az, hogy teljesítsem annak akaratát, aki elküldött engem, és bevégezzem az ő munkáját" (teleiósó autou to ergon). Nem elég tudnunk és hirdetnünk a jézusi törvénytökéletesítést, teljesítenünk is kell azt, és éppen erről szól a *teleiósó*.

Misztika, istenkapcsolat nélkül persze semmit sem tehet az ember, hiszen a teremtés okán vertikális szövetségben kell állnia minden embernek a maga lelkiismeretén keresztül Istennel. Csak az Atya akaratának teljesítése biztosítja a szövetség fennmaradását, ti. azt, hogy Isten szövetségi hűségére szövetségi hűségünkkel válaszoljunk. „Az Atya, aki bennem marad, végzi a maga munkáit” /Jn 14,10/ – mondja Jézus. Legyünk készek az Atya akaratának teljesítésére, akkor Ő bennünk maradva el fogja végezni azt, amit a történelmi óra tőlünk vár.

Olcsóbban nem lehetne misztikáznunk? Nem valószínű. Nem lehet a tanítvány különb Mesterénél. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak. De megtanultuk, s ha elfelejtettük volna, ismételjük át: örömhír vagy tragédia. Nincs harmadik út. A legelmélyültebb válfaja is csupán álmisztika. Igazi misztika kell: vertikális szövetség, amely osztozásra szólít fel. Igazi misztika, amelyben az osztozni nem akarók meghallják: "Miért mondjátok nekem: Uram, Uram...?"

Óbudavár, 1994. augusztus 6.

Megjelent: Koinónia. 1995. 04. szám